וועטער :
אמסטערדאם קלאר און וואַרים

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

אידישנ־וואָרט

THE ISRAELITE PRESS

זון אויפגאַנג — 4.36.
זון אונטערגאַנג — 8.31.

דער אייניציקער אידישער צייטונג
אין מערב קאַנאַדע
אַרויסגעגעבן אין 1910
דערשיינט
יעדן טאָג

Vol. 21, No. 168. Winnipeg, Tues. July 21, 1931.

Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאָג חוץ שבת און זונטאָג

דינסטאָג ז׳ אב, תרצ״א.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
JUL 27 1931
ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

שטאָט ראַט פּראָטעסטירט קעגן רעגיסטראַציע

פאַרלאַמענטאַרישע קאָמיסיע הערט אויס עדות אין בוהאַרנוא פאַרן קאָרפאָריישן אויספאָרשונג

אטאַוואַ, אָנט., יולי 20. — סער דזשאָן איירד, אין געווען דער ערשטער עדות אין דערשיינען פאַר דער פאַרלאַמענטאַרישער קאָמיסיע וועלכע כע מאַכט איצט אַן אויספאָרשונג אין די אָנגעלעגענהייטן פון דער מעכטיקער קוועבעקער עלעקטריק פירמע — די „בוהאַרנוא פאַוער קאָרפאָריישאָן״.

נעדרוף צו דערציילן פאַר דער קאָמיסיע וואָס ער וויסט פון די באַציאונגען פון זיין זון דזשאָן איירד ניאַר, מיט דעם בוהאַרנוא פּראָיעקט, האָט סער דזשאָן באַלד געענטפערט, אַז ער האָט זייער ווייניק געוואוסט וועגן דעם ביזנעס מיט עטלאַכע וואָכן צוריק.

אין דער צייט ווען זיין זון האָט אָנגעהויבן אַנצופירן אַ טראַנסאַקציע מיט ר. א. סווייזי, פּרעזידענט פון דער קאַמפּאַניע, האָט סער דזשאָן געוואוסט, אין ער געווען אַ כינע אדער אין יאַפּאַן, ווען ער איז צוריקגעקומען אין קאַנאַדע האָט זיין זון געזאָגט אַז ער האָט געמאַכט געלט פון בוהאַרנוא, אָבער צו יענער צייט זיינען ניט אָנגעגעבן גערוואָרן קיין איינצלהייטן.

ווען עס האָט זיך אָנגעהויבן די אויספאָרשונג אין דער דאָזיקער קאָרפאָרא־ציע איז זיין זון צו צו אים געקומען און ער האָט אים געזאָגט, אַז ער וועט אָפּשער גערופן ווערן צו דערשיינען פאַר דער קאָמיסיע.

„אַלס פאַטער״, האָט סער דזשאָן געזאָגט, „וואָלט איך געזאָגט, אַז ער איז ריין אין ער האָט גאַרנישט געטאָן צו פאַרבאַהאַלטן, איך האָב אים געזאָגט ער זאָל קומען פאַר דעם קאָמיטעט און ער זאָל מאַכן אַ פולן סטייטמענט ניט פאַרבאַרגנדיק קיין זאַך״. אַ צאָל אַנדערע ערות זיינען געווען גע־ווען צו דערשיינען פאַרן קאָמיטעט.

די אויספאָרשונג אין דער „בוהאַר־ניא פּאַוער קאָרפאָריישאָן״ האָט פּרעמיער ר. ב. בענעט נאָך מיט עטלאַכע וואָכן צוריק באַשטימט אויף דער דרייענדערער פאָדערונג פון דעם פּראָ־ר. א. סווייזי, פּרעזידענט פון דער קאַמ־פּאַניע, האָט סער דזשאָן געזאָגט, אין ער געווען אַ כינע אדער אין יאַפּאַן, ווען ער איז צוריקגעקומען אין קאַנאַ־דע האָט זיין זון געזאָגט אַז ער האָט געמאַכט געלט פון בוהאַרנוא, אָבער צו יענער צייט זיינען ניט אָנגעגעבן גע־ווען קיין איינצלהייטן.

ווען עס האָט זיך אָנגעהויבן די אויס־פאָרשונג אין דער דאָזיקער קאָרפאָרא־ציע איז זיין זון צו אים געקומען און ער האָט אים געזאָגט, אַז ער וועט אָפּ־שר גערופן ווערן צו דערשיינען פאַר דער קאָמיטעט.

„אַלס פאַטער״, האָט סער דזשאָן געזאָגט, „וואָלט איך געזאָגט, אַז ער איז ריין אין ער האָט גאַרנישט וואָס צו פאַרבאַהאַלטן, איך האָב אים גע־זאָגט ער זאָל קומען פאַר דעם קאָמיט־טעט און ער זאָל מאַכן אַ פולן סטייט־מענט ניט פאַרבאַרגנדיק קיין זאַך״. אַ צאָל אַנדערע ערות זיינען געווען גע־ווען צו דערשיינען פאַרן קאָמיטעט.

די אויספאָרשונג אין דער „בוהאַר־ניא פּאַוער קאָרפאָריישאָן״ האָט פּרע־מיער ר. ב. בענעט נאָך מיט עטלאַכע וואָכן צוריק באַשטימט אויף דער דרייענדער פאָדערונג פון דעם פּראָ־גרעסיוו דעפּוטאַט ע. דזש. גאַרלאַנד, צו אונטערזוכן און אויסגעפינען וואָס פאַר אַן איינפלוס דיי דערמאָנטע קאָר־פּאָראַציע האָט נעהאַט אויף די פאָלי־טישע קריזיס אין אטאַוואַ.

נאָכדעם ווי אַזאַ אויספאָרשונג איז אָנגעפירט געוואָרן אַרום דריי וואָכן צייט, האָט דאָבערט א. סווייזי, דער פּרעזידענט פון דער בוהאַרנוא דער־צייטלעך פאַר דער קאָמיסיע אַז אַזאַ ווערן דאָ אין דער בוהאַרנוא פּאַוער קאָרפאָרא־ציע האָט נעהאַט אויף די פאָלי־טישע קריזיס אין אטאַוואַ.

נאָכדעם ווי אַזאַ אויספאָרשונג איז אָנגעפירט געוואָרן אַרום דריי וואָכן צייט, האָט מיט דעם נעוואַר ווען דער אַר־ר. ב. בענעט נאָך מיט עטלאַכע וואָכן צוריק באַשטימט אויף דער דרייענדער פאָדערונג פון דעם פּראָ־גרעסיוו דעפּוטאַט ע. דזש. גאַרלאַנד, צו אונטערזוכן און אויסגעפינען וואָס פאַר אַן איינפלוס דיי דערמאָנטע קאָר־פּאָראַציע האָט נעהאַט אויף די פאָלי־טישע קריזיס אין אטאַוואַ.

נאָכדעם ווי אַזאַ אויספאָרשונג איז אָנגעפירט געוואָרן אַרום דריי וואָכן צייט, האָט מיט דעם נעוואַר ווען דער אַר־ר. ב. בענעט נאָך מיט עטלאַכע וואָכן צוריק באַשטימט אויף דער דרייענדער פאָדערונג פון דעם פּראָ־גרעסיוו דעפּוטאַט ע. דזש. גאַרלאַנד, צו אונטערזוכן און אויסגעפינען וואָס פאַר אַן איינפלוס דיי דערמאָנטע קאָר־פּאָראַציע האָט נעהאַט אויף די פאָלי־טישע קריזיס אין אטאַוואַ.

רעזאָלוציע אָנגענומען מיט אַ גרויסער מאַ־יאָריטעט; רופט אַרויס הייסע דעבאַטע

נאָך אַ לייגנערער דעבאַטע, אין וועלכער אַלדערמאַן מ. א. גרעי האָט לייר דענשאַפטלאַך פאַרטיידיקט זיין רעזאָ־לוציע און אָנגעוויזן וויכטיקע גרונדן פאַרוואָס דער סיטי קאָונסיל דאַרף זיך מאַראַנטירעריזן און אָנגעמען אַ פּאַ־זיטיווע שטעלונג אין דער פראַגע, אין די רעזאָלוציע וואָס ער האָט אַריינגע־טראָגן מיט אַ מאַנאַס צוריק — יוני 22טן אין סיטי קאָונסיל — פּראָטעס־טירנדיק קעגן סענאַטאָר אַלעקסאַנדער נעזעץ פּראָטעקט צו צוויינגען אַלע אי־מיגראַנטן אין אַריינגעמען רעגיסטראַ־ציאָנס קאַרטלאַך, — אָנגענומען געוואָ־רען מיט אַ מאַיאָריטעט פון 11 צו 5.

אין אָנגענומענע רעזאָלוציע לויטעט:

„מיר, די מיטגלידער פון מוניי־ציפּעלן קאָונסיל פון דער שטאָט ווייניפּעג, זיינען מיט דער מיינונג, אַז דער „עלינן אייזדענטיפיציישן קאַרד״ נעזעץ פּראָטעקט, וועלכער שטייט איצט פאַר דעם קאַנאַדער סענאַט, וועט ניט דערגרייכן דעם ציל צו וועלכן זיינע אינטערעשירטע שטרעבן, אין דאָס דיר טעדגעדענ צו בראַנדמאַרקן די ניי־אַריינגעקומענע אין קאַנאַדע. דער נעזעץ־פּראָיעקט וועט באַטאַכט צו זיין אַ נס פאַר־דינטע באַלייטיקונג פאַר יענע אי־מיגראַנטן וועלכע זיינען דאָ נעקו־מען מיט די בעסטע וואונשן צו וועד־רען ווירטיקע קאַנאַדער בירגער. מיר בעטן דערפאַר דריינענדער די ווירטיקע מיטגלידער פון סענאַט אין האַנט אַף קאַמאַנס ניט צו זוכן די דורכפירונג פון אַזאַ נעזעץ, און האַלטן ריין אונ־זערע קאַנאַדער אידעאַלן פון גלייכ־קייט, און סאָציאַלער גערעכטי־קייט״.

אין זיין רעדע האָט אַלדערמאַן גרעי דערוויזן אַז אויב דער הויפּט ציל פון סענאַטאָר אַלעקסאַנדער איז אַפּצושטעלן די פאַרשפּרייטונג פון קאָמוניזם אין קאַ־נאַדע, וועט דער דאָזיקער נעזעץ ניט נאָר ניט העלפן, נאָר פאַרקערט וועט נאָך מערער מיטטעלפן זייער פּראָפּאַ־גאַנדע. דורך דעם וואָס יעדער מאַן און יעדער פרוי פון קאַנאַדע, 16 יאָר אַלט און מער, וועט זיין געצוואונגען צו טראָגן מיט זיך אַ טיקעט און יעדעס מאָל ווען זיי וועלן אָט דעם טיקעט אָנ־קוקן און דערוויזן, וועלן זיי אַריינרופן סימפּאַטיע צו זיך אין קאָנגרעסשאָנס צו דערלאַנגען אַן אַנדערע אַפּעל אַלס דעם אַלייליקיק.

אַלדערמאַן גרעי האָט איצטער די מיינונגען פון אַ סך סענאַטאָרן וועלכע זעען אין דעם נעזעץ אַ עפּאַר — אָן ניט אַ מיטל צו אַנגרעניץ קאָמיזיס — נאָכמער דערפאַר וואָס לויט דעם נעזעץ, וועלן אפילו איינגעבאָרענע און נאַטוראַליזירטע בירגער זיין נעצוואונ־גען צו רעגיסטרירן זיך.

מערקווירדיק איז דאָס וואָס רעדנ־דיק וועגן דער דעבאַטע וואָס איז פאַר־נעקומען אין סענאַט אַרום דעם נעזעץ, האָט מען דאָרט פאַרגעלעגן אַ טעלעג־ראַמע פון מעיאָר וועב אין ווינניפּעג, באַגריסנדיק סענאַטאָר קאַסגריין, וואָס ער האָט אַריינגעטראָגן אַזאַ נעזעץ, און מעיאָר וועב אין דער צייט דער רעטשעד אין דער איינציקער וועלכער האָט דעם סענאַטאָר באַגריסט.

ווי אַלדערמאַן גרעי גיט אונז איבער איז ווייניפּעג די איינציקע שטאָט אין קאַנאַדע, וועלכע האָט אָנגענומען שריט צו באַקעמפן דעם שענדלאַכן ביל. קיין אַנדערע אָרגאַניזאַציע, קיין אַנדער פּאָר זאַן האָט ניט פּראָטעסטירט קעגן סענאַ־טאָרס קאַסגריי׳ס פּראָפּאָזאַ.

——(::)——

פרענק העכטער געשטאָרבן

נאָך אַ לייגנערער קראַנקהייט פון כמעט אַ יאָר צייט — איז פרענק העכ־טער, אַן אַלטער תושב פון מאַניטאָבאַ, געשטאָרבן נעכטן 4 נ. מ. אין אַלטער פון 49 יאָר.

דער פאַרשטאָרבענער איז געווען אַן אָנגעזעענער, אַפּאָלעראַר ביזנעסמאַן און נעוואוינט אַ לאַנגע צייט אין ווינ־ניפּעגאָס. אין דער צייט פון דער מל־חמה, כאָטש אַ פאַרהייראַטעטער, איז ער געווען צווישן די ערשטע וועלכע האָבן זיך פאַרשריבן זיי וואָלונטירס. אין דער צייט פון דער מלחמה פאַרבונ־דן, האָט ער אַרויסגעלייגט אַ גרויסע סומע פון געלט אין דער אָנגעלעגענהייט פון דער אָנגעלעגענהייט פון דער אָנגעלעגענהייט פון

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

די באָהארנוא קאָנצעסיע און פּאָליטישע קאָרופּציע

קאַנאַדע איז ביז איצט געווען מער־ווייניקער פריי פון פּאָליטישע גראַפט סקאַנדאַל. דאָ און דאָרט האָט מען פון צייט צו צייט אנטדעקט א פאל וואו "פּאָליטישנס" האָבן זיך געלאָזט שמירן. אזוי, צום ביישפּיל, איז מיט א 15 יאָר צוריק פאַרגעקומען די קעניגלאַכע אונטערזוכונג אין מאַניטאָבאַ, וועלכע האָט אנטדעקט דעם טרויעריק באַרימטן ראַבלין־קעלי סקאַנדאַל וואו עטלאַכע הונדערט טויזנט דאָלאַר זיינען אַרומגעפלויגן פריי — און מ'האָט געמוזט אונטערגראָבן טיף אונטער דעם ניי־געבויטן מאַניטאָבאַ פּאַרלאַמענט בילדינג צו געפינען די "לאָך" וועלכע איז געווען דער קוואַל פון פּאָליטישער קאָרופּציע.

אָבער נאָך קיינמאָל ניט אין קאַנאַדעס געשיכטע איז אַרויסגעבראַכט געוואָרן אין דער עפנטלאַכקייט אזא קאָלאָסאַלער פּאָליטישער גראַפט־סקאַנדאַל, ווי דער וועלכער קומט איצט פאָר אין פאַרבינדונג מיט דער אונטערזוכונג פון א פּאַרלאַמענטאַרישער קאָמיסיע אין אָטאַוואַ — אַן אונטערזוכונג וועלכע איז אויס־טערגעמומען געוואָרן א דאנק דער אָנקלאָגע אין פּאַרלאַמענט פון ראָ־בערט גאַרדינער, פירער פון דער פּראָגרעסיווער פּאַרטיי אין פעדעראַלן האוז אָף קאָמאָנס.

דאָס מערקווירדיקסטע ביז איצט, אין א רייע סענסאַציאָנעלע אנטדעקונגען פון דער באָהארנוא אונטערזוכונג, איז געווען די קאָלטבלוטיקייט מיט וועלכער דער פּרעזידענט פון דער ריזיקער קאָמפּאַני, האָט פאַר דער קאָמיסיע אויסגערעכנט א גאַנץ צעטל פון קאָלאָסאַלע סומעס געלט וואָס ער האָט מיט א פרייער האַנט, ברייטהאַרציק פאַנאַנדערגעטיילט צווישן אַלע פּאַרטייען, אָן אונטערשייד, צו זייערע באַטרעפנדיקע וואָל קאַמפּיין פאָנדן. הונדערטער טויזנטער דאָלאַרס זיינען געפלויגן — ווי ווייכע פעדערן פון א פעטער גאַנז — אין די וואָל קאַמפּיין קאַסעס פון די ליבעראַלע און קאָנסערוואַטיווע, פּראָוויינ־ציעלע און פעדעראַלע פּאָליטישע אָרגאַניזאַציעס.

ווען צום ביישפּיל ס. וו. דזשייקאָבס, א מיטגליד פון דער אונ־טערזוכונגס קאָמיסיע, האָט מיט זיין געוויינלאַכער נייגונג צו וויצלען זיך, געפרעגט מר. סווייזי: און וואָס וועגן דער פּראָגרעסיווער פּאַרטיי? האָט סווייזי געענטפערט: ס'ווייזט אויס, אז מיר האָבן זיי אינגאַנצן פאַרגעסן — אָדער זיי האָבן פאַרגעסן. ד. ה., וואָלטן זיי נאָר אויסגעשטרעקט א האַנט וואָלט מען זיי אויך "צופרידנגעשטעלט". סווייזי, ווי א געוויסער געשעפטסמאַן, האָט זיך געהאַלטן פריי פון דער מעגלאַכער באַשולדיקונג, אז ער איז א פּאַרטיי מענש. ער איז געווען אל־פּאַרטייאיש — ניט אומפּאַרטייאיש.

אויב דער באָהארנוא פּרעזידענט — ווי א רייכער געשעפטס־מאַן, קאָן צינגיש און פריי אַנווייזן ווי אזוי ער האָט פאַנאַנדערגעטיילט אזעלכע קאָלאָסאַלע סומעס און פילן אז ער אָהט גאַרנים וואָס מורא צו האָבן: ער קאָן זיין ברייטהאַרציק, אים קומט גאַרנים דערפאַר; געפינען זיך אָבער אין א זייער אומבאַקוועמער לאַגע דריי סענאַטאָרן, וועלכע האָבן זיי ערשטע געקראָגן פריי פאַר דער ריזיקער וואַסער־פאַל פון דער רעגירונג, און שעפטער דאָס פאַרקויפט פאַר א קיילעכ־דיקן מיליאָן דאָלאַר צו דער באָהארנוא קאָמפּאַני. איינער פון די דאָזיקע הויכע פּרעזידענטן־קייטן, סענאַטאָר מעקדוגאַלד, האָט דערווייל זיך אנט־זאגט צו קומען פאַר דער קאָמיסיע, און מען האָט געמוזט אָנגעמען שפּרייינג לענגאַלע מיטלען אים צו צווינגען קומען אויסזאָגן דעם אמת.

א סענסאַציאָנעלע דערקלערונג האָט געמאַכט פאַר דער קאָמיסיע דזש. ערד דזשוניאָר. דער זון פון דזשאָן ערד, פּרעזידענט פון דער קענעדיען באַנק אָף קאָמערס, וועלכער האָט באַשטעטיקט אז ער האָט באַקומען א פעקל פון $125,000 וויקטאָרי באָנדס פון דער באָהארנוא קאָמפּאַני פאַר באַאיינפלוסן די אָנטעריאָ הייראַ קאָמישאָן צו באַקו־מען פון זיי א קאָנטראַקט פאַר עקעלטרישער ענערגיע. די "פאַרשטענ־דיקונג" איז געווען, לויט דזשיים דערקלערונג, אז ער זאָל דאָס צעטיילן פאַר פאַלס. קאָמפּיין פאָנדן אין פּראָווינץ אָנטעריאָ. דער יונגער ערד האָט אָבער פּשוט אין איינפאַך געזאָגט אז ער האָט די גאַנצע $125,000 געהאַלטן פאַר זיך זעלבסט. ער האָט קיינעס קיין סענט ניט געגעבן, געגעזוכט, האָט זיי ניט געשענקט. אויב איר ווילט וס גלויבן, ווען מען האָט אים געפרעגט וואָס פאַר אַן אויסגע־נוצט — האָט זיך ניט געשעמט צו זאָגן אז ער האָט קיין פינגער אין קאָלט וואַסער געטונקען. ער האָט מיט קיינעס גאַרנישט ניט גערעדט וועגן דעם, ער האָט קיינעס ניט באַאיינפלוסט, ער האָט בוכשטעבלאַך גאָר ניט געטאָן פאַר די $125,000.

אין זיין פּאָטער, דער באַנק פּרעזידענט, איז באַלד אַרויסגע־טראָטן אין דער עפנטלאַכקייט אין דערקלערט אז ער האָט קיינמאָל פון די $125,000 קיין וואָרט ניט געהערט — אין ער ווייס גאָרנים וועגן דעם.

* * * * *

ניט נאָר מזרח קאַנאַדע האָט געגאָסן פון דעם פעטן ביסן. א פּאָר ווייניפּעגער קאָנסערוואַטיוון זיינען אויך איינגעלאָדן געוואָרן צו באַזוכן די באָהארנוא וואַסער פאַל — אויף דעם חשבון פון דער קאָמפּאַני — אין עס ווערט ווייטער באַהאַיפּטעט אז א לאָקאַלע צייטונגס אַרויסגעבונג אונטערנעמונג, די נעשאָנאַל פּרעס, איז אונטערגעקויפט געוואָרן פאַר א קאָנסערוואַטיווער גרופּע מיט א קאַלטן הונדערט טויזנטער, וועלכער איז אריינגעפאַלן פון דע סוילבן וואַסער קוואַל.

* * * * *

אזא קאָלאָסאַלע פּאַרשווענדונג פון כאַבאַר און וואָל־קאַמפּייך געלדער, אַרויסגענומען פון נאַטירלאַכע ריכטיקע וואָס באַלאַנגען צו דער באַפעלקערונג, דערוויזט וואוהין עס פירן קאַנצעסיעס וואָס רעגי־רונגען גיבן איבער צו פּריוואַטע אונטערנעמער אָן גענוגנדיקע גאַראַנ־טיעס און פאַריזכערונגען אז דאָס פאַלק אלס א גאַנצעס וועט פון דעם געניסן.

ווען מען פאַרגלייכט, למשל, די דאָזיקע קאַצעסיע מיט די וואָס אינזשענער נאַוואַמאָיסקי האָט אַרויסגעקראָגן פון דער בריטישער רע־גירונג פאַר דער אנטוויקלונג פון יאַם המלח אין אָרין־ישראל — קאָן מען זעען אז ס'זיינען דאָ וועגן אין מיטלען ווי אזוי צו דערמיטיקן פּרעזוואַסע אינציאַטיווע אין גלייכצייטיק באַשיצן די אינטערעסן פון דער אלגער מייגער באַפעלקערונג פון לאַנד. די פּרעזוואַסע אינטערנעמער וועלן געגעבן די מעגלאַכקייט צו ריזיקן זייער אַרבעט. ענערגיע און קאַפּיטאַל מיט דער פּערספּעקטיווע פאַר געוויסע באַלוינונגען אויב די אייס־פאַרשונגען זיינען גלוקלינגען; ווען אָבער עס טרעפט אז די נאַטירלאַכע אוצרות טראָגן אריין מער ווי א פּאַראַויסבאַשטימטן פּראָצענט פּראָ־פיט — באַלאַנגט דאָס איבעריקע אינגאַנצן צו דער רעגירונג.

ווען אין ענלאַכער סיסטעם וואָלט נאָכגעפאָלגט געוואָרן אין קאַ־נאַדע, וואָלט ניט עקזיסטירט די מעגלאַכקייט פאַר אזעלכע קאָרופּציעס אין סקאַנדאַלן ווי די וואָס ווערן איצט אנטדעקט פון דער באָהארנוא אונטערזוכונגס קאָמיסיע.

דער ראַבאַי

(א בילד)

פון נחום כיניטש

אין דער היים האָט ער געהייסן שמ־ח'לע היים נחומ'ס און דאָ הייסט ער ראַבאַי סיימאָן סמיט, אין דער אַל־טער היים האָט ער זיך זייער פיל אנגעליגט און ער איז אויסגעשטאַנען ביים שאָטן דעם בעעקער אין וועמעס הויז עס זיינען געווען גענוג עסערס אויך אויסער אים. וועלנדיק אז שמחה זאָל זיין א בן־תורה, האָט אים דער טאַטע שטענדיק אַרומגעיאָגט אויף אין די פרייע שטונדן: שמחה'לע לעבן, שטיף ניט צופיל, ווייל עס פּאַסט ניט פאַר א ישיבה בחור'ל, ס'איז א שאַד די צייט.

פעלגט אים ווייי טאָן דאָס הארץ, וועגנדיק ווי זיינע חברים לויפן אַרום אין פאַרברייטנגען זייער פרייע צייט אין וואָס זייער הארץ גלוסט נאָר ער איז שטענדיק צוגעבונדן צום הויז. א נאַנען יאָר איז זיין לעבן געווען פול מיט מאַטערנישן און פלאָגן זיך ביי פרעמדע טישן, וואו מען פלעגט אים אלעס דערלאַנגען מיט פאַראַכטונג, אָט מען וואַרפט אונטער א הונט א שטיקל ביינדל. שלאָפן איז אויסגעקו־מען אין בית־מדרש אויף א האַרטער באַנק, טאָמער שוין דערלעבט קומען אהיים אויף יום־טוב איז אים ענג געוואָרן דאָס פלאַץ צוליב דעם פאַ־טערס אנזאָגנישן און מוסר רייד.

צו זעכצן יאָר איז ער אוועק קיין אדעס וואו ער האָט פאַרבראַכט עט־לאַכע יאָר אין דער אדעסער ישיבה. אמת, ניט געענדיקט זיין שטודיום, דאָך ווען ער האָט זיך צוריקגעקערט אהיים איז ער שוין געווען א זעלבסט־שטענדיקער מענש, א קענער מיט א נאַמען אלס הערייער און דערנער דער־צו. דער טאַטע האָט געהאַט דרך־ארץ אין בושות, וואָס די גרעסטע באַנק פון צענטראַל און מזרח אייראָפּע, אין וועלכער באַראַן לואיס ראָטשילד אין שוין אזוי פיל יאָרן פּרעזידענט און הויפּט באַאיצער אין אריין אין א קאַ־טאַלאָגע אין האָט געמוזט בריידע וועט ווערן דורך דעם ארימען עסטריי־כישן שאָטן. דער פּרעזידענט פון דער עסטרייכישער מלוכה באַנק, דר. רייש האָט עס עפנטלאַך צעליינט אי־בער אלע טעלער, אז דאָס ווינער הויז ראָטשילד איז געווען צו שוואַך דורכ־פירן אלין די הילפס אקציע פאַר זיין אייגענער קראַנקער באַנק. ערשט מיט פיר־דריי יאָר האָט דער פינאַנץ קאָמי־טעט פון פעלקערבונד דערלויבט דער עסטרייכישער רעגירונג אַרויסצוגעבן מלוכה־שאַץ־בריוון (קרעדיט בריוון) נאָר מיט א חתימה פון די ווינער ראָט־שילדס, הייגט אבער האָט נאָך א אַרי־מע עסטרייכישע רעגירונג געמוזט געבן מלוכה גאַראַנטעיס, כדי די וועלט זאָל נעמען אַרויסצוגיין דאָס געלט פון א באַנק, וואו ראָטשילד איז פּרעזידענט.

אידן אמפּערן זיך אין די קלויזן

פאַראַן אבער נאָך אנדערע אידן, הייסט חסידים פון דעם נאַמען ראָט־שילד, וואָס לאָזן ניט פאַלן דעם קלעגסטן פּנס אויף דער דאָזיקער אי־דישער אַריסטאָקראַטיע. זיי טענען'ן, די עסטרייכישע רעגירונג האָט זיך פאַר פּליכטעט צו דעקן דעם הויזוק פון דער פאַראַיאַר געפאַלענער באַרן־קרעדיט באַנק, צווינגענדיק דאָמאָלסט די ווי־נער ראָטשילדס אריינגעמען די נע־פאַלענע באַנק אין זיין אייגענער קרעד־דיט אנשטאַלט. נו, האָט זיך איצט דער הויזוק אַרויסגעשטעלט אז די רע־גירונג מוז צאָלן, אזא נאַר איז ראָט־שילד ניט, אז וועגן אביסל כבוד זאָל ער שיינקען דער רעגירונג אזש צוואַנציק מיליאָן דאָלאַר הויזוק. נע־שעפט איז געשעפט און ווען דער עסט־רייכישער רעגירונג האָט זיך פאַר־גלוסט צו מאַכן יד־אחת מיט דייטש־לאַנד וועגן א צאָל אונגע און אַרויס־רופן דורך דעם דעם גריבצאַרן פון פּראַנקרייך, קאָן מען ניט פאַרטרען פון די פאַרייזער ראָטשילדס, ווי זאָלן לויר־פירן אלין די הילפס אקציע פאַר זיין אייגענער קראַנקער באַנק. ערשט מיט טעט פון פעלקערבונד דערלויבט דער עסטרייכישער רעגירונג אַרויסצוגעבן מלוכה־שאַץ־בריוון (קרעדיט בריוון) נאָר מיט א חתימה פון די ווינער ראָט־שילדס, הייגט אבער האָט נאָך א אַרי־מע עסטרייכישע רעגירונג געמוזט געבן מלוכה גאַראַנטעיס, כדי די וועלט זאָל נעמען אַרויסגיין דאָס געלט פון א באַנק, וואו ראָטשילד איז פּרעזידענט.

אידן נעמען איין בושות מיט די ווינער ראָטשילדס

אויב עס זיינען צו ווייניק די אייי־גענע צרות פון דעם דלות אין פּסלות, האָט דער רבונו של עולם צינעשיקט די ווינער אידן א פּאַרציע בושה מיט יסורים פון א גאַנץ נייעס סאָרט. דאָס עסטרייכישע הויז ראָטשילד האָט קאַמי־פּראַמאַטירט זיך אליין אין דעם נאַנצן אידישן קבוץ פון עסטרייך. מען נעמט אין בושות, וואָס די גרעסטע באַנק פון צענטראַל און מזרח אייראָפּע, אין דער הייזיק אַרויסגעשטעלט אז די רע־גירונג מוז צאָלן, אזא נאַר איז ראָט־שילד ניט, אז וועגן אביסל כבוד זאָל ער שיינקען דער רעגירונג אזש שעפט איז געשעפט און ווען דער עסט־רייכישער רעגירונג האָט זיך פאַר־גלוסט צו מאַכן יד־אחת מיט דייטש־לאַנד וועגן א צאָל אונגע און אַרויס־רופן דורך דעם דעם גריבצאַרן פון פּראַנקרייך, קאָן מען ניט פאַרטרען פון די פאַרייזער ראָטשילדס, ווי זאָלן לויר־פירן אלין די הילפס אקציע פאַר זיין אייגענער קראַנקער באַנק. ערשט מיט טעט פון פעלקערבונד דערלויבט דער עסטרייכישער רעגירונג אַרויסצוגעבן מלוכה־שאַץ־בריוון (קרעדיט בריוון) נאָר מיט א חתימה פון די ווינער ראָט־שילדס, הייגט אבער האָט נאָך א אַרי־מע עסטרייכישע רעגירונג געמוזט געבן מלוכה גאַראַנטעיס, כדי די וועלט זאָל נעמען אַרויסגיין דאָס געלט פון א באַנק, וואו ראָטשילד איז פּרעזידענט.

אט אזוי אמפּערן זיך אידישע צדר־דים אין פּאַרטייען אין אלע קאַפּעל־הייזער און אפילו אין מקום קדוש'ס איבער'ן כבוד און איבער'ן עשירות פון די ראָטשילדס. מען פאַרעסט דעם איי־נענעם דלות, בשעת מען פאַנאַטיזירט איבער טויזנטער מיליאָנען פון די ראָ־טשילדס און מען פאַרענדיקט יעדע הייזיקע דבאַטע דערמיט, אז דער ווי־נער ראָטשילד איז טאַטע נעבאַך נע־וואָרן א שטיקל יודד, אבער אויף נאַנ־צע אידישע קהלות געוואָרן געוואָרן — דאָס, וואָס עס איז אים נאָך נע־בליבן. מיט צוויי הונדערט ביז צוויי הונדערט און פופציק מיליאָן דאָלאַר פאַרמעגן קאָן מען נאָך אלץ מאַכן א שיין לעבן און אפילו ווייטער נעבן א פעליכטעס צו דעקן דעם הויזוק פון דער פאַראיאַר געפאַלענער באַרן־קרעדיט באַנק, צווינגענדיק דאָמאָלסט די ווי־נער ראָטשילדס אריינגעמען די נע־פאַלענע באַנק אין זיין אייגענער קרעד־דיט אנשטאַלט. נו, האָט זיך איצט דער הויזוק אַרויסגעשטעלט אז די רע־גירונג מוז צאָלן. אזא נאַר איז ראָט־שילד ניט. אז וועגן אביסל כבוד זאָל ער שיינקען דער רעגירונג אזש שעפט איז געשעפט און ווען דער עסט־רייכישער רעגירונג האָט זיך פאַר־גלוסט צו מאַכן יד־אחת מיט דייטש־לאַנד וועגן א צאָל אונגע און אַרויס־רופן דורך דעם דעם גריבצאַרן פון פּראַנקרייך, קאָן מען ניט פאַרטרען פון די פאַרייזער ראָטשילדס, ווי זאָלן לויר־פירן אלין די הילפס אקציע פאַר זיין אייגענער קראַנקער באַנק. ערשט מיט טעט פון פעלקערבונד דערלויבט דער עסטרייכישער רעגירונג אַרויסצוגעבן מלוכה־שאַץ־בריוון (קרעדיט בריוון) נאָר מיט א חתימה פון די ווינער ראָט־שילדס, הייגט אבער האָט נאָך א אַרי־מע עסטרייכישע רעגירונג געמוזט געבן מלוכה גאַראַנטעיס, כדי די וועלט זאָל נעמען אַרויסגיין דאָס געלט פון א באַנק, וואו ראָטשילד איז פּרעזידענט.

עס איז נויטיק פאַרשטענדיקונג צווישן ענגלאַנד, די אַראַבער און די אידן

"דער פאַקט איז, אז עס זיינען פאַ־ראַן דריי פאַראייניגטע־ערטס צדדים — די ענגלישע רעגירונג, דאָס אַראַ־בישע פאָלק און דאָס אידישע פאָלק, מיט דער פעלקער ליגע אלס א מין פּעפּקון צו זעען אז דער מאַנדאַט זאָל דורכגעפירט ווערן. עס איז נויטיק א לב די אידן, זיי האָבן דע דעראַבערס פון די דער טערקן אלס א נויטיקער טייל פון דער מיליטערישער סטראַטעגיק פון די אליאירטע מעכטן אין די אינטערע־סען פון די עליים און פון דער בריטי־שער אימפּעריע. שפּעטער האָבן זיי צו־זאַמען מיט די אליאירטע געענדערט זיך אינטערגעמען דורכצופירן די פאַר־פליכטונגען פון דער באַלפאָר דעקלאַרא־ציע. דורך דעם אינטערנאַציאָנאַלן גע־זעץ באַקאַנט אלס דער מאַנדאַט.

"אבער אַן א סימפּאַטישע רעגירונג, אַן אַדמיניסטראַציע אין פאַלעס־טינע וועלכע איז גרייט דורכצופירן די דאָזיקע אלע פלעגער, ווערן די אלע פאַרפליכטונגען פון דעם מאַנדאַט צו־נישט געמאַכט.

"די אַראַבער האָבן די גאַנצע צייט אנגענומען א פאַרמעלע שטעלונג פון ניט אנערקענען דעם מאַנדאַט, דאָס הייסט פון דער רעגירונג אונטער וועל־כער זיי לעבן, כאָטש זיי געניסן פון אלע בענעפיטן וואָס די אַנוועזנהייט פון דער רעגירונג גיט זיי, ווי אויך פון דעם עקאָנאָמישן, סאָציאַלן און היגי־ענישן פּראָגרעס. וואָס איז דערמעג־לאַכט געוואָרן דורך דער אריינשטראָ־מען פון אידישן קאַפּיטאַל, אידישער אַרבעט און אידישע אידעאַלן.

"אונזער איינענע שטעלונג איז גע־ווען קלאָר און קאָנסעקווענט. מיר האָבן א רעכט־צו זיין אין פאַלעסטינע, ניט בלויז נעדולדעט צו ווערן דאָרט. די אידיש־נאַציאָנאַלע היים איז אינטער־נאַציאָנאַל נאַראַנטירט. אונזער רעכט איז געוואָרן אנערקענט און אין די ראַמען פון דעם דאָזיקן געזעץ פרובירן דען מיר אנטוויקלען אין דעם היילינען לאַנד די מאָראַלישע, אינטעלעקטועלע און סאָציאַלע אידעאַלן פון דעם אידישן פאָלק. עס איז ניט אין אונזער מאַכט, און עס איז אויך ניט אונזער וויל, צו פאַרטרייבן מענשן וואָס האָבן גע־וואוינט אויף דעם באַדן פון יאָרן.

"איך אנערקען, אז בעוויסע מיספאַר־שטענדנישן וואָלטן געמאַכט אויסגע־מידן וועגן, וועגן בעוויסן מיינונגען פון דער זייט פון אידן אין בצאַוע צו לאַנד באַזיץ און אַרבעט. וואָלטן באַטראַכט געוואָרן פון א פּראַקטישן, אינטעגראַל־פּרינציפּיעלן, שטאַנדפּונקט. עס וואָלט געוועזן וועגן פאַר אזוי צו באַטראַכטן די דאָזיקע מעגלאַכקייט. אַן אידישע פאָלק האָט געליטן אזויפיל פון דער וועלטעס אומגערעכטיקייט; אז מען קאָן זיך פאָרלאָזן אויף איר, אז זי וועט ניט באַגיין די מינדסטע אומגערעכטיקייט צו אַנדערע, זיין בכמשפט תפיסה.

"די דאָזיקע באַטראַכטונגען האָבן אויך א שייכות מיט דער לעצטער אני־טאַציע פאַר דער אנטוויקלונג פון דערבסט־רעגירנדע אינסטיטוציעס אין פון וואָרשע שרייבט מען:

צו א גרויסן סקאַנדאַל אין האַרצ־רייסנדיקע סצענעס איז געקומען אויף מוראַנאָוו 14. וואו עס איז געלעגן א גאַנצע נאַכט אונטער'ן פריען הימל אויף עטלאַכע שטון א מת, וואָס איז ביינאַכט פּלוצלינג געשטאָרבן. דער פאַרשטאָרבענער, דער האַנדלס אנגע־שטעלטער דוד ווייינבערג, האָט מיט א צייט צוריק זיך געגעבן מיט זיין פרוי, און איצט איז ער געקומען נעכטיקן אין א פּריוואַט וואַגאָן אויף דאָס מוראַנאָוו 14

ווי די איינטיטמערן פון דער דיזה גיט איבער, זאָל ווייינבערג האָבן געקו־מען אהיים 11 אוונט פון נאָס א זייער צעטראַגענער און געשריען, אז עס קלעמט אים אונטערן האַרצן. זי האָט אין די טעג ווען דאָס איז א פּאַזיטיווער חוב פאַר פרומע אידן. איך אנערקען אבער אז די קאָמיסיע האָט געהאַט א זייער שווערע אויפגאַבע. און אז די מיטגלידער האָבן ניט געהאַט בדעה צו באַגרעניצן די אידישע צערעמאָניע. נאָר האָבן געוואָלט געפינען א גינסטיקע לייזונג וואָס וועט שאַפן פרידן.

"אין פאַרבינדונג מיט דעם באַ־טראַכטט איך עס פאַר מיין פליכט צו דערמאָנען דעם שטח פון בית־המקדש, א פראַגע וואָס איז זייער א שווערע. די הייליקע שטעט פון אויסלאַם זיינען מעקא און מעדינע. גלויביקע מאָכעמ־דאַנער וועגדן זיך מיט'ן פּנים צו טע־קאַ ווען זיי טוען תפילה, דאָרטן זיינען זיי עולה רגל זיין. אבער דער אמאר מאַ־שיי איז דאָך א פּלאַץ פון גרויס הייליק־קייט פאַר דער מאָכ־יעדאַנישער וועלט. פון אונזער זייט, כאָטש מיר וועלן אי־מער טרויערן אויף חורבן בית־המקדש, איז אבער דער בית־המקדש חרוב גע־מאַכט געוואָרן פון די רוימער מיט עט־לאַכע יאָרהונדערט איידער דער מאַ־מעדאַניזם איז געבאָרן געוואָרן. אויסלאַם איז ניט פאַראַנטוואָרטלאַך פאַר חורבן בית המקדש. און איינע פון זיי איז אז דאָס אנענטה, אבער וועלכע האָבן א שייכות מיט אידע אלגעמיינע אינטערעסן. איך מיין אזעלכע אינסטיטוציעס ווי דער קרן קיימת, די פּיק"א. די פאַלאַסטיין עמאַ־נאַציע קאָנפאַרייזשאָן און דער העברע־אישער אינטערעסטס. עס וואָלט דאָס זאָם געווען אין אַ מעכטיקער אימפּעריע ווי בריטאַניע אדער צו א מעכטיקער רעגי־ריע ווי אויסלאַם: "איר האָט פיל גע־קראָגן פון אונז: מיר האָבן פיל געליטן פון אייך: ניט אונז צוריק א טייל פון דעם האַזיקן קליינעס, שווערן, אבער שיינעס לאַנד נאָך וועלכן מיר ביינסקען ווי נאָך א גרויסער חורבן פון אונזערע אור־עלטערן, וועלכע זיינען, אין ג־ריס־טיקן זין אַמוויניסטסנס, אויף אייערע אור־עלטערן. דאָס איז וואָס מיר פאַ־דערן אין נאָמען פון דעליגיע און־אין נאָמען פון געערבטקייט".

"וואָרום זאָל עס זיין אזוי שווער צו פאַרווירקלאַכן דעם דאָזיקן אייפערדיקן וואונש? וואָרום זאָל עס זיין אזוי שווער צו זאָגן צו א מעכטיקער אימפּעריע ווי בריטאַניע אדער צו א מעכטיקער רעגי־ריע ווי אויסלאַם: "איר האָט פיל גע־קראָגן פון אונז: מיר האָבן פיל געליטן פון אייך: ניט אונז צוריק א טייל פון דעם האַזיקן קליינעס, שווערן, אבער שיינעס לאַנד נאָך וועלכן מיר ביינסקען ווי נאָך א גרויסער חורבן פון אונזערע אור־עלטערן, וועלכע זיינען, אין ג־ריס־טיקן זין אַמוויניסטסנס, אויף אייערע אור־עלטערן. דאָס איז וואָס מיר פאַ־דערן אין נאָמען פון דעליגיע און־אין נאָמען פון געערבטקייט".

"איך האָב אז מיר וועלן איינזעען אונזערע פליכטן פונקט אזוי גוט ווי אונזערע רעכט, און ווייל מיר האַלטן פון אונזערע רעכט, און ווייל מיר האַלטן פון אונזערע פליכטן אין אַ מעכטיקער רעליגיע ווי אויסלאַם, אויף דער אמעריקאַנער פּראָ־טעסטאַנטישער קאָמיטע, זיינען פאַרשלאָגן אַ וועגרייס פון וואָרן פון די באַאמטע, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין לאָנדאָן, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין פּאַריז, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין ראָם, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין וואָשינגטאָן, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין אָטאַוואַ, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין מאָסקאָוו, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין בערלין, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין וויען, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין בודאַפּעשט, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין בוקאַרעשט, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין סאָפיע, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין אַתענס, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין קאָנסטאַנטינאָפּעל, אַ־ווי אויף דער אַנגלאָ־אַמעריקאַנער אַ־מבאַסאַדאָר אין בעלגראַד

זינדיק בלוט

א העכסט שפּאַנענדער ראָמאַן פון דעם אידישן לעבן אין אַמעריקע :: ::

פון א. ר.

(פאָרזעצונג)

— גאָלד !

און באַלד ווידער ביים נאָמען :

— הערי !

גאָלד האָט גלייך דערהערט איר רופ. ער איז באַלד צוגעגאַנגען צו איר, עפּעס אַזוי ווי ער וואָלט נאָר געוואָרט אויפן רוף. ביטרים האָט געמאַכט א פּאָר טריט אויף צוריק, ביז אין מיטן צימער. גאָלד איז אַריין אין אינווייניק און ער איז געבליבן שטיין לעבן איר נישט רעדנדיק קיין וואָרט האָבן זיי זיך געקוקט אין די אויגן אריין מיט ליבע און טרייהייט און — די הענט האָבן זיך ווי פון זיך אַליין אויסגעשטרעקט, ביידע האָבן זיך אַרומגענומען און זייערע ליפּן האָבן זיך צוזאַמענגעגאָסן אויף אייביק . . .

— — — — — — — — — — — —

שפּעטער ווען אַלע זיינען געזעסן ביים מאַלצייט און זיי זיינען געווען אויפגעלייגט און צופרידן האָט ביטרים געזאָגט צו בענדזשאַמינען :

— און איצט ברודער מיינער, האָב איך פאַר דיר נאָך א בשורה.

בענדזשאַמין האָט אויסגעשטעלט די אויגן מיט וואונדער :

— א בשורה ? וואָס מיינסטו ?

— איך וויל דיר אַנזאָגן אַז דיין איינציקע שוועסטער איז א כלה געוואָרן.

— וואָס ? א כלה ? פאַר וועמען ? אַט איז מיין חתן ! — האָט זי אָפּגעוויזן אויף גאָלד'ן.

— א ! הערי !

— גאָלד האָט זיך אויפגעשטעלט און ער האָט זיך צעקושט מיט בענדזשאַמינען און סעמען און בענדזשאַמין האָט געשמייכלט :

— ביטרים, איך גראַטוליר דיר און מיר געפעלט דיין חתן.

און ער האָט זיך אויף מיט ביטרים צעקושט.

עס איז געוואָרן נאָך פרייליכער ביי דעם טיש, די פרייד האָט אַראָפּגעוואָרפן פון אַלע פּנימ'ער.

דעם זעלבן טאָג נאָך איז גאָלד אוועק אין דעם אַפּיס פונם פאַבריצי שעף און ער האָט אָנגענומען זיין רעזיגנאַציע. אַלע זיינען נאָך געבליבן אין שטאָט צו פאַרברייגנען און זיך אויסרוען. צוי מאָרגנס זיינען אַלע פיר אָפּגעפאָרן קיין ניריאַרק, אַלע פרייליכע. גלייך לאַכע און מיט שיינערדיקע פּנימ'ער. אחוץ איין בענדזשאַמינען, וואָס האָט קיין גליק נישט געפילט. פאַרקערט, ערשט איצט, זעענדיק דאָס גליק פון דיר איר בעריקע האָט ער דערפילט ווי ער האָט קיין קיין גליק. צוקונפטיק מיט וואָס פאַר א פאַרליבטע אויגן ביטרים קוקט אויף גאָלדן און גאָלד אויף איר, האָט ער זיך אויף דאָס ניי דערמאַנט ווי ער אַליין ביינקט נאָך גליק, וואָס איז פון אים דערוויטערט נע-ויגן טאָג, יעדער ליכטיקער און זיר-פלעגט אימער צוזאַמענרייסן זיינע ליי-

זינדיק בלוט

א שיינע, רייכע אידישע ביבליאָטעק

מער ווי האַלב אומזיסט

"דאָס אידישע וואָרט" האָט אימפּאָרטירט ספּעציעל פאַר אירע סובסקרייבער א צאָל קאָמפּלעקטן ביכער פון די באַרימטסטע און פאָפּולערסטע שרייבער. די ביכער זיינען מוסטערהאַפט געבונדען, אַזוי אַז די דאָזיקע קאָמפּלעקטן זיינען נט נאָר רייך אין אינהאַלט, נאָר אויך א צירונג פאַר דער הויז. זיי באַרייכערן אייער צימער און גיבן אייער היים דעם אויסזעען פון אַן אמת'ער אידישער היים.

יעדער קאָמפּלעקט ווערט צו אייך צוגעשיקט אין א שיינער, קאַרטאָנענער קעסטל (ווי אָנגעצייגט אויפ'ן בילד), אַזוי אַז אויב איר האָט ניט קיין ביכער־שאַפע, קאָנט איר די ביכער האַלטן אין זייערע אייגענע שאַכטלען.

לעוו טאָלסטאָי, — 11 בענדער, רעגולאַר $20.00. צו אונזערע סוב־סקרייבער פאַר בלויז **$9.25**

מאַקסים גאָרקי, — 7 בענדער, רעגולאַר $14.00. צו אונזערע סוב־סקרייבער פאַר בלויז **$5.50**

קנוט האַמסון, — 11 בענדער, רעגולאַר $23.50. צו אונזערע סוב־סקרייבער פאַר בלויז **$9.00**

זשאַן קריסטאָף, (פון ראָמען ראָלאַן), 7 בענדער, רעגולאַר $16.00. פאַר בלויז **$5.00**

מענדעלע מוכר ספרים — אַלע 15 בענדער, רעגולאַר $21.00 צו אונזערע סובסקרייבער פאַר בלויז **$8.75**

אום צו באַקומען די אויבנדערמאָנטע ביכער, צו די אָנגענעבענע מער ווי האַלב־אומזיסט פּרייזן, דאַרפט איר באַצאָלן אין פּאָראויס פאַר א יאָר סובסקריפּשאָן פאַר "דאָס אידישע וואָרט" ($6.00) —

אדרעסירט אייער קאָרעספּאָנדענץ צו

THE ISRAELITE PRESS LIMITED

165 Selkirk Avenue **Winnipeg, Man.** **Phones: 52 213—55 409**

קאָנטרי סובסקרייבער קאָנען באַשטעלן זייערע ביכער דורך אונזער רייזנדן פאַרטרעטער, מר. ל. סימקין, וועלכער פאָרט איצט אַרום אויבער די מערב קאַנאַדער פּראָווינצן אין די אינטערעסן פון "דאָס אידישע וואָרט"

די סובסקרייבערס

פון

דאָס אידישע וואָרט

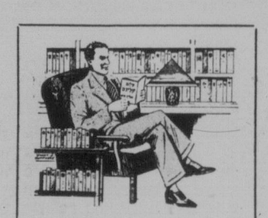

האָבן איצט א זעלטענע געלעגנהייט צו שאַפן ביי זיך אין דער היים

א שיינע, רייכע אידישע ביבליאָטעק

מער ווי האַלב אומזיסט

נייע צייטן, נייע מאָדעס :: פון א. פאַכמאַן

אַז די מאָדע בייט זיך, ספּעציעל די מאָדע פון פרויען קליידער און פרויען צירונג, איז קיין נייעס ניט. דאָס וואָס ס'איז געווען אין דער מאָדע מיט א פּאָר עצרליך יאָר, ווערט איצט אויסגעלאַכט. און אין א פּאָר עצרליך יאָרן שפּעטער וועט מען אויסלאַכן די היינטיקע מאָדע. עס וואָלט זיך היינט צו טאָג ניט געפונען קיין טוצן פרויען, וועלכע זאָלן זיך אַנטאָן ווי די באַבעס זייערע האָבן זיך אָנגעטאָן אין אַזוי אַרויס אין נאַס. דאָס מיינט ניט, אַז א מאָדע קאָן ניט ווידער אויפגעלעבט ווערן, אָבער דאָס וואָרט "נייע צייטן, נייע מאָדעס", האָט א גרויסן אמת אין זיך.

ניט אמת איז אָבער, אַז בלויז פרויען קליידער און פרויען צירונג מאַכן ביינן זיך. עס ביינט זיך אין אַלגעמיין אַלע מאָדעס. דאָס וואָס איז געווען אמאָל פּאַסיק און שיין, קאָן היינט באַטראַכט ווערן פאַר ניט פּאַסיק און אַנשטענדיק — און פאַרקערט. עס ביינט זיך די מאָראַל, עס ביינט זיך די אַנשויאונגען. עס ביינט זיך די עטיקעס און עס ביינט זיך דער לעבנס שטייגער.

אַט דער דאָזיקער אמת וועט פאַרענטפערן אַן אַנפראַגע, וואָס איז דעם שרייבער פון די דאָזיקע ציילן די טעג נעמאַכט געוואָרן אין נאָמען פון א גרויפּע פרויען. די פראַגע איז : וואָרום נעמען זיך פילע שרייבער אַן די קרוין דע פון דער מאָדערנער מיידל און זוכן זיי רייצנאַוואַשן פון פילע באַשולדיקונגען, וואָס ווערן קעגן איר געמאַכט אין באַצוג צו זייער לעבנס שטייגער. ווען מען קומט — זאָגן זיי — אין מען זאָגט, אַז מען קאָן ניט ענדערן די לאַנע, ווייל אַזוי איז דאָס אין פאַראַלאַן, קאָן מען נאָך אַזא ענטפער פאַרשטיין, אָבער מען קאָן דאָך ניט אוועקגיין פון דעם אמת, אַז די אַמאָליקע מיידל איז געווען באַשיידענער, העפלאַכער, רואיקער און בעסער. די מאָדערנע מיידל זוכט בלויז פאַרגענין, זי איז ניט פאַראַנטערעסירט אין קיינע פּראָבלעמען, זי נעמט דאָס לעבן לייכטזיניקער, זי אינטערעסירט זיך ניט פאַר קאָנסעקווענצן און זי האָט ניט קיין לוסט צו טראַכטן ווען דאָס ניט פאַראַנטוואָרטלעכקייטן. דאָס אַמאָליקע מיידל איז געווען אויסגערעכנט אין איר יערן שריט און די ערשטע זאַך וואָס איר איז געקומען אויפן געדאַנק, ווען זי האָט געדאַרפט עפּעס טאָן, איז געווען — וואָס וועלן לייטן זאָגן, וואָס וועלן די עלטערן טראַכטן, ווי אַזוי וועט זיך עס אָפּרופן אויף איר שטאַנד אין דער געזעלשאַפט און אַזוי ווייטער. די דאָזיקע אַלע זאַכן גייען מער ניט אַריין אין קלייד פון באַטראַכטונגען פון דער מאָדערנער מיידל. קאָן מען זאָגן, אַז דאָס איז גוט און עס פאַרטיידיקן ?

פון אויבן אויף איז עס טאַקע א נערעכטע טענה. ווען מען גלייכט די מאָדערנע מיידל מיט דער מיידל פון דעם פאַרגאַנגענעם יאָרהונדערט, קאָן זיך דוכטן, אַז דער אונטערשייד איז א גוואַלטיק גרויסער, ווי צווישן טאָג און נאַכט. איז אָבער די אַמאָליקע מיידל געווען דער אידעאַל, פאַר דעם מענשן פון א דור פריער ? דער עלטערער דור באַטראַכט אימער דעם אינגערן דור מיט חשד און דיינקט, אַז דער יונגער דור נוינט אָפּ פון וועג, און דער יונגער דור נוינט טאַקע אָפּ פון דעם אַלטן דור אין אַלע צייטן. דער יונגערמאַן און מיידל פון א דור פריער איז אויך פון דעם עלטערן דור באַטראַכט געוואָרן אַלס אָפּגיינענדער דור. וואָס נייט ניט אין דעם גלייכן וועג ווי טאַטע - מאַמע און פרומע גוטע רייט וואָלטן עס געוואָלט זעען, און דאָס איז ניט קיין וואונדער, ווייל, ווי געזאָגט, — נייע צייטן — נייע מאָדעס.

דאָס מיינט ניט צו זאָגן, אַז דאָס מאָדערנע מיידל איז נערעכט. אין אירע האַנדלונגען, דאָס מיינט ניט צו זאָגן, אַז מען קאָן זיך מיט בייגע הענט אונטערשרייבן אויף די אַלע פרונגען אירע, זיכער ניט, און זיכער קאָן מען פיל, זייער פיל אויסזעצן. דאָס שטענדיקע געזעץ נאָך פאַרגעניגען פרטי ניט צו קיין גוטעס, דאָס נעמען זאָכן ווי זיי קומען קאָן זיכער אַראָפּזיין פון דעם גלייכן וועג און פילע גלישן זיך טאַקע אויס און פאַלן, ווען מען זייענט אָבער, אַדער מען הערט די פאַרטיידיקונגען, וואָס ווערן פון מאַנכע געמאַכט אין באַצוג צו דער מאָדערנער מיידל, קאָן מען זעען, אַז מען פאַרטיידיקט ניט די האַנדלונגען און מען רעכטפערטיקט אין לאַנד, איז זיקער א שרעקלאַכע נעגאַטיווע דערשיינונג, און מען קאָן ניט געפונען קיין איין באַראויקדיקן, טרייסטנדיקן וואָרט אין דער אַנגעלענגענהייט. יעדער רעכטדייַנקנדיקער מענש פאַראַטמט עס מיט די שרעקלאַכסטע ווערטער, און דאָך מוז מען זאָגן, אַז די דאָזיקע כוואַליע איז א פּראָדוקט פון דער צייט און דער סביבה.

מיר לעבן איצט, לויט אונזער מיינונג, אין א זייער שווערע צייט און עס פאַרדריסט זיך גאַנץ שטאַרק, ווען מען זעט וואָס אַרום אונז קומט פאָר. פילע ערנסטע מענשן זיינען גאַנץ שטאַרק פאַראינטערעסירט צו געפינען מיטלען און וועגן ווי אַזוי

אין פּלאָנטער פון לעבן . . .

פון מ. ס.

(פאָרזעצונג)

קריידער הערט אזוי ווי מיט פרעמדע אויערן. וואָס נייען אים אַז מאַשינען, וואָס נייען אים אַז פרעמדע עקסידענטען... קיינעמ'ס אומגליק איז ניט אַן אייניק צו זיינעם... קיינעם אויף דער וועלט האָט ניט געטראָפן דאָס וואָס האָט אים געטראָפן.

נאָר דער פאַרמער האָט ניין מאָס אים ניט, עס דערשיינט, בעטש קיינער הערט בעט אים ניט... א מאַן און א פרוי... נעפאָרן אין א מאַשין, ביינאַכט, פינסטער, האָבן זיך אוואַדע האַליובעט, גענקושט זיך...

— איז וואָס איז געווען? — פרעגט בען קריידער ניט פאַראינטערעסירט, נאָר אַזוי פון וויצא וועגן.

— נו, נו, — הערציילט דער פאַרמער, — איז די טריין אַריין אין זיי.

— די טריין?

— יאָ, די טריין. איך זאָג דאָך דיר, ביי א רעילראָד קראַסינג איז דאָס געווען.

— איז וואָס איז געווען ווייטער.

— וואָס זאָל זיין ווייטער? — פרעגט איבער דער פאַרמער און ניט אַן ווייטן שפּיי — איז די טריין אַרויף אויף דער מאַשין, צעשמעטערט אויף פיצלאַך.

— און די מענשן?

— דער'הרג'עט.

— אויף טויט?

— אוואַרע. טויט ווי אַלע טויטע.

— א מאַן און א פרוי?

— נעבאַך. — מאַכט קריידער — וועלן בלייבן קלייניע יתומים.

— כע'ב'ע! — לאַכט דער פאַרמער.

— וואָס לאַכט איר? פרעגט קריידער.

— ס'איז געווען פון יענע חברה וואָס מעגן נע'הרג'עט ווערן.

— וואָס הייסט?

— אַט דאָס הייסט. א פריילאַך ווייב בעל געווען. מיט א מאַן געלעבט.

— פון וואַנען ווייסט איר?

— אין צייטונג שטייט.

— אַ...

קריידער האָט מער ניט געפרעגט. וואָס נייט אים אַז וואָס אין צייטונג שטייט... וואָס נייט אים אַז וואָס דאָרט זיינען מענשן דער'הרג'עט געווען... ער־באַדייערט זיי ניט. פאַרקערט, ער איז ניט מקנא. מיט א מאַן איז עס אַזוי אַזוי אַזוי